

SAOPĆENJE BR. 25

Zemaljske komisije Hrvatske za utvrđivanje zločina okupatora i njenih pomagača

LOGOR U LEPOGLAVI

Početkom srpnja 1944 povjereno je zloglasnom krvniku bojniku Milošu Ljubi, poznatom radi svojih nedjela koje je počinio u Jasenovačkom logoru, da organizira logor u Lepoglavi. Logor se sastojao iz t.zv. stare kaznionice, koja se nalazila tik župnog dvora i crkve i nove kaznionice, kraj koje je bila bolnica i koja je bila ograđena posebnom ogradom.

Gotovo cijelo vrijeme od srpnja 1944 do početka svibnja 1945 bio je zapovjednikom sam Miloš Ljubo, sa prekidima od nekoliko dana u mjesecu rujnu 1944, kada je zapovjednikom bio bojnik Pižeta, zatim u siječnju 1945, kada je zapovjednikom bio bojnik Matijević, kao i u travnju u početku svibnja, kada je zapovjednik bio ust. natporučnik Gađić.

Svi su se ovi zapovjednici istakli vanrednom okrutnošću, a svoju zadaću, da logor pretvore u stratište političkih osumnjičenika, ispunili su revno i tako zadovoljili svoje naredbodavce.

U taj su logor slani svi pošteni elementi, koji su bili nepoćudni ustašama, a u studenom i prosincu prispjeli su iz logora Stare Gradiške, koji je raspušten, na dva maha po hiljadu zatočenika. Osim toga su više puta tjedno dolazili redoviti transporti od 10–20 zatočenika, tako da ova Zemaljska komisija računa, da je u taj logor dopremljeno najmanje 6.000 ljudi. Među njima su se nalazili muškarci, žene i djeca, Jevreji, Srbi, pošteni Hrvati, radnici, seljaci i mnogi intelektualci.

Iz dokumenata, svjedočanstava, obavljenih sudskih očevida i preduzetih fotografiranja, Zemaljska komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača utvrđuje slijedeće:

Hrana je bila nemoguća, posve nedostatna; kruha gotovo nikada, tako da je mnogo zatočenika umrlo od gladi. Zdravstvene prilike su bile očajne. Nečistoća, nemogućnost mjenjati rublje i održavati najprimitivnije higijenske mere bile su tako strašne, da su uši i druga gamad preplavile obe kaznionice. Izbila je pošast pjegavoga tifusa, pa su mnogobrojni zatočenici toj bolesti podlegli, što se ustanovilo ekshumacijom lešina, koje su vrvile od crknutih ušiju.

Drugi su brojni zatočenici postradali od drugih zaraznih bolesti, tifusa, dizenterije i t.d., pa lešine mnogobrojnih nesretnika ukazuju takav stepen izgladnjelosti, da se mora zaključiti, da su preminuli ili od sistematskog namjernog izgladnjivanja ili od gore navedenih infekcijskih bolesti.

Kako je ustanovljeno da je u veljači 1945 u logoru bilo još sigurno 3.200 zatočenika, dok se iz arhiva koji je malim dijelom spašen od uništenja početkom svibnja o.g. vidi, da je u času oslobođenja bilo u logoru samo 60 zatočenika, i kako je utvrđeno, da je prije mjeseca veljače 1945 barem 3.000 dopremljeno u logor u Lepoglavu, to je ova komisija u stanju, da ustvrdi da su svi ti zatočenici – osim neznatnog malog broja, koji je premješten drugamo – u samoj Lepoglavi usmrćeni ili da su umrli ovdje.

Način usmrćenja žrtava sastojao se u njihovom gušenju, probadanju srca, rezanju vrata noževima, bacanjem živih ljudi, ošamućenih udarcima batom ili ušicom od sjekire, ili u svjesnom stanju u t.zv. “bunar” dubok 10 metara, što znači da su se u njemu živi ugušili, te sistematsko izgladivanje.

Kako su zatočenici morali obavljati istovarivanje ugljena i utovarivanje drva u željezničke vagone, kako su morali kopati jame za svoje grobove i zidati bunar, pri čemu su bili vječito gladni i bolesni, nije čudo da nisu mogli izdržati tako težak dnevni posao. Da ih potaknu na brži rad, stražari koji su se sastojali od ustaša I. obranbenog zdruga, podčasnici Vasić Mile, dočasnik Hercegovac Jure, vodnik Čuljak Jure, dovodnik Basić Mijo, Budimir Mato, Milan Marić, Luka Vasilj kao i časnici Vukorepa, ustaški zastavnik Vuković, zast. Vasilj Ivan, Grabovac Mihovil, poručnik Kolobarić, poručnik agronom Mrlić, zastavnik Barbarić i Lasek, vojni svećenik ustaški satnik Božić, a i sam Miloš Ljubo, Pižeta, Matijević i Gađić – mrcvarili su i zlostavljali zatočenike na razne načine.

Lupali su ih kundacima po glavi i slabinama, boli željeznim štapovima, čuškali, isprebijali na mrtvo ime batinama, jednom zgodom u prosincu 1944 u oči Božića poklali 40 zatočenika, udarali ciglama i motkama po glavi, čupali im bradu i bacali ih u samice, gdje su ih ostavljali bez hrane i vode, da tko prije, tko kasnije umre.

Kod pokapanja bacali su ih mnogo u zajedničke jame, obično gole, druge su žive pokapali, onesvjestivši ih koji puta udarcem bata ili sjekire, dok su neke otpremali tobože transportima iz Lepoglave, ali tako da su se kraj željezničke pruge kasnije nalazila porazbacana odijela žrtava. Te su žrtve po svoj prilici bile negdje podalje od Lepoglave usmrćene i zakopane.

Ustaška je nemarnost kod pokapanja bila tako velika, da su iz nasipa kod stare kaznionice, koji je bio dug oko 70 metara a širok oko 3 metra, i u komu su bile narkane lješine pokojnika, virile njihove noge iz zemlje, pa je ta zločinačka nepažljivost bila odstranjena tek onda, kada su se susjedi logora potužili zapovjedniku Ljubi Milošu.

Dok je do sredine travnja 1944 likvidiranje zatočenika išlo nekim unaprijed ustanovljenim tempom, pri čemu se htjelo baš neki redoviti broj žrtava svaki dan smaknuti, počelo se poslije 14. travnja postupati forsirano i užurbano. Žrtve su pri tome pokapane ili bacane u “bunar” u odijelu s predmetima, kao n. pr. novčarka i druge malenkosti koje su se kod njih nalazile. Nisu im se vadili zlatni zubi ni mostovi iz ustiju, a dvojici su odrubili glavu i samo tijelo bacili u “bunar”.

Da budu kod toga “posla” hrabriji, znali su ispiti njih osmorica i po pet litara vina, a poslije obavljenog klanja mnogi se đelat sutradan hvalio pred zatočenicima kako je izveo svoje nedjelo.

Ovo je samo kratka slika zvjerstava i umorstava, koja su grozno izvršena nad muškarcima svih doba, vjera, narodnosti i zvanja u logoru u Lepoglavi, koja se slika ukazuje groznijom, ako se uvaži da je među žrtvama bilo i oko 60 žena, većinom intelektualki i oko 15 nejake nevine djece, koja su se nalazila tamo sa svojim roditeljima.

Prikupljenim službenim podacima je tako nepobitno dokazana krivnja “Poglavnika N.D.H.” Ante Pavelića, svih njegovih “Doglavnika”, “ministra pravosuđa”

Dr. Pavle Canki-a, “ministra unutarnjih poslova” kao i svih ostalih “ministara u vladi N.D.H.” iz godine 1944 i 1945 u prvom redu kao nalogodavaca. Dokazana je dalje krivnja zapovjednika logora bojnika Miloša Ljube, nadzornika logora Maksa Luburića, zapovjednika bojnika Pižete, Matijevića te natporučnika Gađića u drugom redu. Dokazana je krivica dočasnika Vasić Mile, Hercegovac Jure, vodnika Čuljak Jure, dovodnika Basić Mije, Budimira Mate, Marić Milana, Vasilja Luke, kao i časnika Vukorepe, zastavnika Vukovića, Ivana Vasilja, Grabovca Mihovila, poručnika Kolobarića, poručnika agronoma Mrlića, zastavnika Barbarića i Laseka, kao i vojnog svećenika ustaškog satnika Božića i ustaša iz I. obranbenog zdruga, koji su obavljali stražarsku službu u logoru.

Svi su ovi učestvovali u zločinima ili kao naredbodavci ili izvršioци time što su uputili zatočenike u logore ili ih tamo usmrtili, nakon što su s njima zvjerski postupali, pa ih Zemaljska komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača utvrđuje kao teške zločince, izdajnike i narodne neprijatelje, te smatra da svi ovi teški zločinci moraju biti najstrože kažnjeni za sva ova grozna djela, koja su počinili na našim narodima.

Zemaljska komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača

Br. 25/45.

U Zagrebu, 30. svibnja 1945.

Predsjednik Zemaljske komisije:
Dr. Venceslav Celigoj u.r.

Sekretar Zemaljske komisije:
Dr Ante Štokić u. r.